

יומנה של אניית המעפילים „כנסת ישראל“

קיץ 1946 ברומניה הכנות ביוגוסלביה

שליחי המוסד לעליה ב' במקום, ממשיכים בפעולה קדחתנית לארגן שיירות עולים ארץ-ישראל.

אמנם הגבולות פרוצים לעבר מערב אירופה. לא עובר יום ללא שיירת פליטים מפולין, הונגריה, בסרביה, בוקובינה, יוצאי המחנות מכל המדינות. החוצה את נקודת המעבר בגבול בין רומניה להונגריה לעבר המערב — אוסטריה, גרמניה, איטליה, מקומות הריכוז לקראת העליה לארץ. בד בבד עם השיירות העוברות ביבשה, אין לוותר בשום פנים ואופן על דרך הים. נמל קונסטנצה שימש מזה שנים — ואפילו בשנות המלחמה — נתיב מים שקשר את רומניה לארץ-ישראל. אלא שבינתיים הסתבך המצב. קונסטנצה היא עתה בסיס ימי סובייטי. הנמל עומד תחת פיקוח של הצבא האדום וקשה לשער שהקומנדטורה הסובייטית ברומניה תתיר הפלגה של אניה "ציונית" מקונסטנצה לארץ-ישראל טענתם הפורמלית: אין להתיר תנועה של אזרחים בכסיס צבאי. הבריטים במפת קדת מעצמות הכיבוש בבוקרשט כמוכן שאינם להוטים למלחמה למען הבטחת חופש היציאה. הם עושים כל מה שביכולתם כדי למנוע יציאה. מדינות הבלקן מוצפות תזכירים בהם מוסבר מדוע יש לסכל כל יוזמה של "הרפתקנים ציוניים", מארגני עליה ב', חסרי מצפון המסכנים את בטחון „הקרבות“ הנלכדים ברשחם. "סמירנה" או "אגיה אנטסטיה" — המכונה בפי השליחים "הקדושה", ספינה בעלת תפוסה של כמה מאות טון, עוגנת איפוא, מזה חדשים בפינה חבויה של נמל קונסטנצה, כאבן שאין לה הופכין.

זו הסיבה שמטה המוסד החליט על מאמצים מיוחדים לפיתוח נקודות ימיות חדשות, בנוסף לנקודות היציאה באיטליה. לאחרונה "גילו" שליחי המוסד את יוגוסלביה של טיטו. המשטר החדש במקום נמצא בשלב של התארגנות. משלחת ארצישראלית שבראשם "הפליטים המדיניים" יאנק דז'יביאנסקי — יעקב בן יהודה ז"ל (המופיע בפני השלטונות כעתונאי שברח מפני הבריטים) ויהואל לייבוביץ, מכשירה את הקרקע. השליחים מסבירים לשלטונות כי העליה הבלתי ליגלית פוי רושה למעשה מבצע של שיגור פרטיזנים אנטי-בריטיים לחזית האנטי-אימפריי

אליסטית של ארץ-ישראל. והיוגוסלבים, שהם רגישים לנימוקים אלה, מגלים נכונות לתת ידם לכל פעולה אנטי-אימפריאליסטית מסוג זה. נקודת יציאה לספינות המפעילים, נבחרו נמלי דייג לחוף הים האדריאטי. במפרצים הקטנים הללו מכשירים בשקט את הספינות למסעם הארוך, מבלי שהדבר יודע מוקדם מדי למודיעין הבריטי, אשר עיניו ואוזניו קשובות. בטרם שמסיעים עולים, יש לרכוש במקום. בהסכמת השלטונות מוקמים איפוא, נקודות מעבר, בגבול בין רומניה ליוגוסלביה ותחנות מעבר על אדמת יוגוסלביה. אמנם המצב הכלכלי ביוגוסלביה חמור למדי. הריסות המלחמה טרם שוקמו. על כל צעד ושעל בולטים הפצעים הפתוחים של המלחמה שזה עתה נסתיימה: חורבות של הפצצות והפגזות, שרידים של קרבות רחוב, הפרטיזנים של אתמול, ראשי המינהל היום, רובם צעירים וחסרי נסיון מינהלי. מתגברים בקושי על הבעיות האדמיניסטרטיביות. במצב זה לא קל לשכנע שיש מקום לזרימה של פליטים מרומניה, פיות נוספים הזקוקים למזון ולאכסון. אבל ההכרה שיש לתת יד למבצע האנטי-בריטי והאנטי-אימפריאליסטי, גוברת על שיקולים של נחיתות.

"המוסד" עצמו עושה כל מה שביכולתו כדי לא להכביד. את המזון מביאים מבחוף — שימורים ממלאי צבא הכבוש האמריקני באירופה או מנות קרב — K-RATIONS שנרכשו מעודפי המלאי של בנות הברית. כמוכן שנעשה גם הכל לקצר את השהייה ביוגוסלביה. המפעילים מובאים, לספסר ימים בלבד, ובמרבית המקרים — ישר לאניה.

בדרך לגות השיירות במחנות עוזבים של הצבא הגרמני. לא אשכח את הקירות באכסניה בעבר השני של זימבוליה. נקודת המעבר הרומנית, פסיפס של התימות של מפעילים שעברו את המקום, בדרך לנקודת ההפגנה.

הסידורים פעלו יפה אנב הפלגתה של "הגנה". זו היתה האניה האחרונה אשר מפעיליה הותרו על ידי שלטונות המנדט להישאר בארץ. על סיפונה הגיעו אז לחופי הארץ למעלה מאלף מפעילים, רובם יוצאי רומניה, שהפליגו מיוגוסלביה. כל אניה אחרת שהגיעה לחופי הארץ אחריה, גורשה לקפריסין.

עכשיו היה המוסד עסוק בארגון שיירה נוספת: הכוונה היתה לאניה הגדולה, משלוח-שיא של כמה אלפים בבת אחת. מטה ההגנה, ביקש לבדוק מה תהיה תגובת הבריטים ל"פלישה" של 4.000 מפעילים, כמחציתם ילדים, זקנים, נשים הרות?

פעולות ההכנה היו כרוכות הפעם בקשיים מיוחדים: מימדי השיירה היו "ענקיים"; כלי השיט היה אניה ישנה אמריקאית בעלת תפוסה של כ-2.000 טון. מטה המוסד ביקש לנצל את התפוסה "העצומה", כדי להעביר בה 4.000 מפעילים. הם עמדו להגיע מרומניה ומהונגריה. ריכוז כזה של מפעילים ביוגר-סלביה עורר בעיות מיוחדות. נדרש מחנה מעבר גדול. הודות לרצונם הטוב של השלטונות הועמד לרשות מחנה המעבר הבניין הלא גמור של אוניברסיטת "מקסימר" שליד זגרב. זה היה בניין ביטון עצום, המרוחק כמה קילומטרים ממרכז העיר. שלד הבטון התנוסס בשדה פתוח, באזור בלתי מאוכלס. בהודשי הקיץ ניתן היה לאכסן בו ללא קושי אלפי מפעילים למשך מספר ימים. השטחים הריקים מסביב הקלו על הבידוד שהיה הכרחי כדי למנוע את גילוי המחנה על

ידי "ספרנו" המרכז לתרבות הבריטי בזגרב, אשר בנוסף לספרות גילו עניין מיוחד גם בנושא ההעפלה. בינתיים הועברה הספינה, שהגנה כבר את יום הולדתה הארבעים, מנמל הרכישה לנמל יוני קסן. כאן הוחל בעבודות הרכבה: סידור שמונה קומות של מיטות כשהמרחק בין "קומה לקומה" אינו עולה על 30 סנטימטר, התקנת שרותים, אלחוט ושל כל אותם המיתקנים אשר נועדו להפוך את ספינת הנהר הישנה, שעסקה במשך של שנות חייה בהובלת משא בלבד, לעיר שטה לארבעת אלפים נפש.

אלא שהסוכנים הבריטיים אשר עיניהם היו פקוחות על כל נקודות היציאה הפוטנציאליות בכלקן, מגלים מבעוד מועד את ההכנות הבלתי רגילות. רק בקושי מצליחה הספינה הריקה, על כל עובדיה, הממונים הישראליים, אנשי הפליים, להתחמק מעיני העוקבים ולהגיע בשלום לנמל יוגוסלבי קסן.

תקרית זו שיבשה את כל לוח הזמנים. הכשרת הספינה הצריכה כמות גדולה של חומרים, קרשים, עצים, שלא היו בנמצא ביוגוסלביה. היה, איפוא, הכרח להעביר עצים ממדינה סמוכה, תוך זהירות, בהסוואה, כדי למנוע כל חשד. כן לא היה זה פשוט למצוא בנמל הדייגים הנידח את צבא הנגרים הדרוש ועוזריהם. בינתיים החלו המעפילים להתרכז בזגרב. בנקודות המעבר של רומניה והרנגריה עברו יום-יום שיירות של צעירים וזקנים, ילדים מבתי יתומים ונוער חלוצי. אנשי כל המפלגות וכל הזרמים, דתיים, חברי "הנוער הציוני", ואנשי "השומר הצעיר", קיבוץ גלילות בזעיר אנפין, עולם של סבל, טרגדיות, סיפורי מלחמה. למחנה מקסימיר הגיע כל אחד כשעל גבו תרמיל במשקל של 25 קילו. שכלל לרוב קצת בגדי קיץ.

הכל חשו כי לא נגיע ישר לארץ. תחנת הביניים תהיה כנראה קפריסין, איש לא היה יכול לדעת כמה זמן נשהה בקפריסין. התרגשות מרובה בקשר לכך לא התעוררה. העיקר היה לצאת את אירופה. ברומניה התבצר יותר ויותר הקומוניזם ובלטו כבר הסימנים הראשונים של רדיפות אנטי-ציוניות. הרבבות שחזרו ממחנות טרנסניסטריה מצאו את בתיהם הרוסים ושדודים. המונים אלה גמרו אומר שאם ההתחלה החדשה יש לעשות בארץ-ישראל. יהודי בסרביה ובוקובינה הרומנית שחששו להיות מוחזרים לשטחי ברית המועצות, היו מוכנים לדרך לא דרך ובלבד להגיע לארץ-ישראל. ואילו המצב בהונגריה לא היה שונה בהרבה. תנאי המגורים הפרימיטיביים לא הפחידו את יושבי מקסימיר. שומרים מקרב המעפילים הופקדו על שמירת המחנה. במרחק מה הוקף המחנה על ידי חגורה נוספת של חיילים יוגוסלביים, שהקפידה אף היא "מרחוק", על הסדר. בראש המחנה עמד שליח הארץ יחיאל לייבוויץ חבר משק קיבוצי, שדאג לקשר עם השלטונות ועם אנשי הקהילה המעטים שמותר היה להם לדעת על נוכחותנו.

במקסימיר התגלה לנגד עינינו הקיץ היוגוסלבי בכל הדרו. בערב נוצצו מרחוק אורות זגרב. באופק התנוססו הרי בוסניה. הימים הלפו תוך פעולות תרבות, לימודים ואילו בערב השתרעו המאות שנהפכו בינתיים לאלפים, על מצעי קש דלים שפזרו לאורך פרוזדורי האוניברסיטה. המיטות הפרימיטיביות שעל הרצפות לא הכבידו, כי כל זה נחשב לזמני.

בינתיים הלפו אוגוסט וספטמבר. שמועות רדפו שמועות. אבל יום היציאה בושש לבוא.

באוקטובר ירד לפתע החורף. תחילה ירדו גשמים עזים בלתי פוסקים מלחים רוחות וקור. זרמי גשם חדרו מבעד לפתחים הענקיים שבהם טרם הורכבו חלונות. מחלות התפשטו בקרב 4.000 המעפילים. ידי 12 הרופאים שנמנו על שיירת המעפילים היו מלאות עבודה.

אלמנטים בלתי ממושמצים ניסו מדי פעם לפרוץ את ההסגר ולהגיע העירה. ספסרי דולרים מקרב המעפילים היו עשויים להמיט אסון על הענין כולו. כי ביוגוסלביה ספסרות במטבע זר היתה צפויה אותה שעה לעונש מוות. המשמעת התרופפה. הסבלנות החלה פוקעת. הדימורליזציה אכלה כל חלקה טובה. המשענת לשמירה על הסדר היו הכוחות המאורגנים של תנועות הנוער ושל המפלגות.

הקור הציק, ושמיות לא היו. לא אשכח כיצד עמדתי בהסתערות פראית של רבים. משהוטל עלי בחור ראש הועד של המעפילים לחלק ל-4.000 איש אכולי קור וזוהמה. אלף שמיכות קנדיות שנשלחו על יד ה"ג'ונט".

גשמי נובמבר העזים הכריחו את האחראים מטעם המוסד לפנות את הזקנים והחולים למחנה צריפים מרוחק, מחנה צבאי גרמני לשעבר, שהועמד לרשותנו על ידי השלטונות.

הנוער המאורגן, כ-1,500 איש, נשאר במקסימיר תוך צפייה מתוחה ליום העליה.

היומן נרשם החל מ-2 בנובמבר 1946, על סף היציאה לדרך הארוכה. הוא מובא כאן ללא שנויים, כפי שהוא נרשם אז, במחברת בלויה:

2 בנובמבר קדחת ההכנות

זה יום הצהרת בלפור. ביום גשם זה איש אינו זוכר את משמעות המועד. כולנו נתונים בקדחת ההכנות.

הגשם הדק יורד ללא הפוגות, מאות חלו בשפעת ובנזלת. אבל לא עת למחלות עכשיו.

יחד עם הגשם יורד גם הערב. מן הבוקר אנו "כמצב הכן". סוף סוף מגיעה שיירה של מכוניות-משא אפורות מכוסות ברזנטים. למכוניות אלה אנו מחכים מזה חדשים. בהן יסיעו אותנו לתחנת הרכבת. ומשם נצא ל"איש" סוד כמוס. הקבוצות עולות בשקט, לפי סדר התנועות.

אני מקשר בין ראש השיירה לבין הנוסעים. מגפי ובגדי נרטבו בגשם הדקיק והממושך. אבל כל זה אינו מפריע לעבודה הקדחתנית. בתחנת הרכבת ממתינה לנו רכבת ארוכה של קרונות-משא. לכל קרון נכ-נשים 35 איש.

את הלילה אנו מבליים בקרונות. הבגדים מתייבשים בחומו של הגוף הקודה.

3 בנובמבר היציאה לדרך

שיירות גוספות החלו להגיע לפנות בוקר. אנו שמחים להתראות עם חברים, מכרים וחורים, מהם נפרדנו לפני חודש ומעלה.

הגשם נפסק. במקומו שורר קור עז. אנו עומדים מכורבלים בבגדינו הדלים. בשעה 11 זוה הרכבת. שירה עליזה פורצת מגרונות עייפים. ליום זה חיכינו

זה 4 חודשים. נסתיימה ההמתנה ומתחילה העליה. מוקדם עדיין לחשוב אם נגיע ולאן נגיע.

הרכבת מתפתלת באזור הררי. נוף של הרים לבנבנים, סידניים, מבותרים ערוצים וואדיות. כך בערך תיאר מורי בבית הספר את הנוף של הרי קרסט. עכשיו אני רואה אותם כמו עיני. כמה הם שונים ממראה הרי רומניה, המכוסים יערות ירוקים, עבותים.

שעות על גבי שעות זוחלת הרכבת. עם השקיעה אנו מבחינים מרחוק בכחול הים ובמפרץ הקטן שבו עוגנות שתי הספינות: "תנועת המרי" ו"אגיה אנסטסיה".

4 בנובמבר מתחילה העליה

החלפנו את אזור זגרב והננו בעולם אחר. הסביבה שטופת שמש חמה. בלילה חכננו במפקדה את סדרי העליה על האניה. הזקנים יעלו ברובם על האניה הגדולה. על "אגיה אנסטסיה" (המכונה בפי אנשי המוסד "הקדושה") ישתכנו החלוצים.

העליה על האניה מתנהלת תוך ליכוחים קולניים. הסדרנים עמלים קשה כדי לשכן כל אחד במחסן במקום שיועד לו. בטרם עלו כולם נראית האניה מרווחת. מרבית הנוסעים עומים על הרציף. החברים אינם יודעים עדיין שאנו נקבל עוד קבוצה נוספת, ישר לאניה.

אחרי ימים של גשם, אנו נהנים כולנו ממזג האויר הנהדר. הבגדים התייבשו. עם מזג האויר השתפר גם מצב הרוח. עובדים כל הערב והלילה. אלה שהסתדרו כבר, עוזרים בסידורם של העולים אחריהם.

6 בנובמבר ההפלגה

השיירה של כ-200 איש, ישר מרומניה — מגיעה. מעל הסיפון אני מבחין יפה ברכבת היורדת בפיתולי ההרים לעבר הנמל. שם המקום ידוע לי כבר. אנו נמצאים בנמל הדייגים באקאר. החדשים עולים לאניה ונשארים בינתיים על הסיפון. נצטרך לדאוג למקומות לינה עבורם.

צ ה ר י מ

האניה מרימה את העוגן. "הקדושה" זוחלת אחרינו. על היבשה נשארו שייקה דן, אריאל, יחיאל, יאנק, חברים שהיו שותפים לגורלנו במשך החודשים הארוכים. ההתרגשות של הרגע הגדול ניכרת גם על פניהם. אתנו יוצא אמנון, בשמו האמיתי יוסקה האמבורגר. (היום סא"ל מיל' יוסף הראל). הוא יהיה ראש מפקדת האניה. פדרו, בעל השער המתולתל, יהיה ראש הצוות. ראובן הוא הקברניט ומתי יהושע סדרן. המלחים הם ערב רב של רומנים ויוונים.

הסיפון הוא עדיין בתהו ובהו גדול.

עם הרמת העוגן פורצת אל-על שירת "החקקה". השירה נישאת בפיהם של שלושת אלפים וחמש מאות מעפילים על האניה הגדולה. וחמש מאות נוספים על סיפון "הקדושה". אחדים בוכים מרוב התרגשות. בקצב איטי מתרחקות האוניות מהחוף כששמם אביבית נסוכה על פני הכל.

היציאה לארץ ישראל התחילה

הים צר באזור זה. אפשר להבחין בחופים משני הצדדים, לאורך החופים ערים וכפרים, ונופים קארסטיים.

עכשיו צפויה לנו עבודת ארגון מאומצת. אנשים עודם ישנים על הסיפון. יש לארגן את חלוקת מזון המים. יהיה עלינו כנראה לבלות יחד הרבה זמן. כי מהירותנו היא 4 — 3 קשר לשעה. אסור, איפוא, להשאיר דבר בידי המקריות. קיבלתי על עצמי לעזור בשיכון הנוסעים שנותרו על הסיפון. בלווי קבוצת סדרנים גדולה פקדתי אחרי הצות את המחסנים. מבלי להעיר את הישנים ומבלי לשאול, אני בודק את מצב לאור פנס כיס. בכל מקום פנוי אני משכיב אדם נוסף. התוצאה היא צפיפות גדולה יותר. אבל מה יכול לעשות מעפיל כשהוא מתעורר בבוקר ומוצא לידו שכן חדש. לברוה — אי אפשר. וריב — לא יעזור. משלימים, איפוא, וכשעוברים על פני זורקים לעברי מבט מרוגז, עד יעבור זעם. לפנות בוקר אנו מתנסים בסערה הראשונה. ומופיעים הקרבנות הראשונים של מחלתיים.

במחסני האניה מתרוממות שמונה קומות של דרגשים. המרחק ביניהם הוא 30 סנטימטר. וכאם רוצה המזל שהחולה ישכון בקומה העליונה, הרי שהקאתו, מסוננת בין חריצי הקרשים, תגיע לפעמים עד לקומה התחתונה. המהאות והצעקות אינן עוזרות הרבה.

חום גיהינום שורר במחסן שליד חדר המכונות. בלילה האנשים ישנים ערומים. הבושה נעלמת. בחום הגיהינום מתפתח גן-עדן של עירום.

6 בנובמבר הארגון הפנימי

הסערה נמשכת ואף מהלת הים מתפשטת. ניכרים שיפורים ראשונים בסדרי החלוקה של המזון והמים.

המעפילים חולקו ל-70 קבוצות בני 50 איש כל אחת. הקבוצות מאורגנות לפי תנועות. הבלתי מאורגנים התארגנו אף הם בקבוצות. האחראי לחלוקת המזון הוא דב שיבר ז"ל. והרי סידרי החלוקה: סדרן הניצב בפתח המחסן תוקע בחר צוצרה. זהו סימן שקבוצה סיימה וכי הגיע תורה של זו הבאה אחריה. החלוקה מתנהלת מן הבוקר עד הלילה.

המזון הוא יבש: לחם ימי קשה, שימורי גבינה, שימורי בשר. בצל ובימים הראשונים, תפוח לגולגולת. אוכל חם — אין. ואף לא יהיה במשך כל המסע. יותר מטובכת היא חלוקת המים. לכל קבוצה דליים משלה. אבל למים המורזקים במיכלים שבהם הוחזקו במשך שנים מי ים שהיו נחוצים לייצוב האניה, טעם לחאי של מלח. האחראי לחלוקת המים ב. סגל, מראשי "השומר הצעיר" (היום בחיפה), שוקד ללא הרף על שיפור השיטה. אבל אי-שביעות הרצון היא גדולה. בעיה המורה נוספת היא הרחיצה ובשרותים ההיגייניים השטה הוא קטן והצפיפות גדולה. ויש לחכות שעות רבות בתור לבית שימוש.

מעל לסיפון הוקם מבנה קרשים, מחסן עליון עם מיטות. המבנה מפריע לאור-רור, לחדירת האויר למחסנים. הם, שרויים במשך כל היום הלילה בחום כבד. אויר צח שואפים "בתור", לפי שעות וקבוצות.

היום, כאשר הם סוער, ריק הסיפון. ביום כזה חלה הרעה בסיפורים ההיי גייניים. האנשים אינם מקפידים על הנקיון, צעקותיהם של הסדרנים הדואגים להיגיינה במחסנים, אינן עוזרות.

בתפקידי כמוכיר המפקדה, הנני מכנס מדי ערב בערב, על הסיפון העליון, את ראשי הקבוצות, בפגישות אלו אני מוסר הוראות, מגוון את האינפורמציה על הגעשה סביבנו, מדווח על קצב התקדמותנו. אף אני עצמי סובל ממהלת ים. ראשי הקבוצות מעלים באסיפה תלונות, הצעות לשיפורים. למולי י. הרדק מראשי בית"ר (במשטרת ישראל) ומאיר שברץ לשעבר חייל בצבא האדום (לשעבר עובד בכיר במשרד האוצר), פוקדים על קבוצות סדרנים, הממלאים תפקידם בנאמנות ומסירות.

לפנות ערב אנו עוגנים. בקרב הקהל מתהלכות שמועות על תמרוני השתייה מכוונים כדי לצאת את הים האדריאטי בלילה ולהקטין על ידי כך את הסיכון להתגלות ע"י האנגלים.

סירות מספקות לנו לחם, ומי שחיה טריים. כמה טוב לשתות מים שאין בהם טעם של מלח!

בנמל הים שקט יותר. מצב הרוח הטוב חוזר אף הוא.

7 בנובמבר הבן הראשון

יום שקט וים שקט.

"הקדושה" שפיגרה אחרינו, השיגה אותנו.

היום נולד לנו הבן הראשון. ליד תא המפקד פועל בית חולים קטן. טוב להיות חולה על אניה זו. כי חולה מקבל אוכל חם. אבל רופאינו מקפידים לבל יתברו החולים המדומים.

בית החולים שלנו הוא גם בית יולדות. ואפילו מיילדת נוסעת אתנו. סידורים לניתוחים — אין. מעפילה שקיבלה היום התקפת אפנדיציט, הורדה לחוף יחד עם בעלה. לפני ההורדה ביקשנום לבל יגלו פרטים אודותינו. הם יצטרפו לאניה הבאה.

על הסיפון הראשי נערכת היום האסיפה הראשונה של קבוצת "הנוער הציוני" נמצאת אתנו קבוצה גדולה של ילדים מבית הילדים של דורנה. אחרי הצהריים, צפיפות בלתי רגילה בשעת אספקת המים. כל אחד מבקש להרוות צמאונו במים טריים. עוד נצטרך לשתות הרבה מים מהמיכלים. אמנם גיקינו אותם, אבל טעם המלח לא נעלם.

בערב — קונצרט לכינור. עוזר מגן שופן, בך, שוברט, מנדלסון. צלילי כינור הקסם שלו מתערבבים עם קולותיהם של ראשי הקבוצות. עם שאגת החי צוצרה, צעקותיהם של הסבלים המטעינים מזון ומים. שלושת אלפים וחמש מאות איש נרדמים כשבמוחם מנקרת השאלה: מתי נמשיך?

8 בנובמבר תחנה שנייה — זארה

התעוררנו לרעש המנועים. יצאנו ללב ים סוער. רוח הזקה נושבת מהכיוון הנגדי. "הקדושה" שתיקרא מעתה "אבא ברדיצ'ב" (לזכרו של הצנחן חבר "הנוער

הציוני, יוצא רומניה, שנרצח על ידי הגרמנים) נאבכת קשה עם הגלים. התחלנו בהכנות להוצאת עתון הסיפון. שמואל כ"ץ (היום "על המשמר") ידאג לקריקטורות. חומר אינפורמטיבי אינו חסר. מתי האלחוטאי (היום יהושע צידוק) מקיים את הקשר עם הארץ ומוסר לנו חדשות. נופייקסס הולפים על פנינו. העין אינה שובעת מלהסתכל. אחרי הצהרים עברנו מיצר. נכנסנו לים שקט כמו אגם. בערב הטלנו עוגן מחוץ לגמל במרחק מה מזארה. אורות העיר נוצצים לעברנו. ליל שבת. השבת הראשונה על הסיפון. קבוצות קבוצות התרכזו הקהל על הסיפון. רק מעטים נשארו במחסנים הלוי הטים. שרים שירי שבת. שירי הארץ. שירי העיירה.

9 בנובמבר טביעתה של "אבא ברדיצ'ב"

בשעה 5 לפנות בוקר יצאנו שוב לדרך. לכבוד שבת יצא הבוקר הגליון הראשון של "עתון הסיפון". שמו של המאמר הראשי: "תנועת המרי העברית" יצאה לדרך. הנני מנתח בו את המשימות אשר לפנינו עומדת העליה ה-6.

היום נאלצתי לבחור שתי נשים סיפיליטיות. האחת קיבלה את הפקודה באדי שות והשנייה — בכחה. אף היא קרבן המלחמה. ומה אשמתה שהיא נדבקה על ידי חיילים גרמניים במחנה? אבל עלינו לדאוג בראש וראשונה לבריאותם של אלפים. ומוכרחים לפעמים להתאכזר.

ההרפתקה הגדולה של הנסיעה מתחילה בשעה 2 אחרי הצהרים. אותה שעה הגנו מגיעים למיצר. "הקדושה" המכונה עתה "אבא ברדיצ'ב" נאבכת קשות עם הגלים.

מתי האלחוטאי מנהל שיחה ערה באמצעות האוקיטוקי עם עמיתו חיים. אינני יודע על מה הם מדברים. גם עין של הדיוט מבחינה שההגה אינו שולט ב"אבא" וכי הספינה הקטנה מופקרת לגלים הסוערים. הייתכן שהקברניט איבד את השליטה? פני מתי ואמנון חיוורים כסיד. הם מצווים לפנות את הסיפון. המלחים, רובם יווני, מטפלים בהכנת סירות ההצלה. על הסיפון נשארו אמנון, מתי וחברי המפקדה. עינינו קופאות מהתרגשות למראה גורלה הוודאי של "אבא ברדיצ'ב". הספינה מתקדמת במהירות לאיי סלעים, המזדקרים מתוך המים. בעוד כמה שניות, והספינה תתנפץ על הסלעים ותתפרק כקופסת גפרורים. מחוסרי אונים אנו מחכים לאסון הבלתי נמנע. הסיפון של "אבא" — ריק, מלבד חיים המפקד. גם הסיפון שלנו — פונה. מוטב שהאנשים שלנו לא יהיו נוכחים בזמן האסון. רק כמה מטרים ספורים בלבד עוד מפרידים בין איי הסלעים לבין "אבא ב". הנס הגדול אירע ברגע האחרון. פתאום נקלעת הספינה לתוך זרם שקט. המהירות שלה מוקטנת. נדמה שכאילו גם מכונות הזורזו לפעול. הגלים דוחפים את "אבא ב" לתוך מפרץ קטן. היא מתנגשת עם החוף. אבל ההתנגשות היא קלה. נקודה שהיא תספיק להוריד את האנשים. בינתיים משדר מתי קריאות S.O.S. אנו נשתדלים להתקרב ל"אבא", אלא שאנייטנו גדולה מדי. מרחוק אנו מבחינים במעפילי "אבא" כשהם מתחילים לרדת על הסלע. למקום מתקרבות סירות דיגיגים. היוגוסלבים נכנסים לפעולה.

אמנון מכון את אנייתנו למפרץ קטן. "אבא ב" היא עתה מחוץ לתחום
ראייתנו. כאן נמתין לחברינו מהאניה הטובעת.
קבוצה מובחרת יוצאת בסירת הצלה למקום האסון. בינתיים נודע לאנשינו
על האסון. ההתרגשות היא גדולה. בפי הקבוצה החוזרת, ידיעה משמחת. לכולם
שלום. מרבית המטען אבד. לא תהיה לנו ברירה מאשר להעמיס על סיפוננו גם
את ראשי הקבוצות. באמצעותם מסבירים לאנשינו את המתרחש. הסיכוי לקבל
450 נוסעים נוספים אינו מלהיב. אבל הכל מבינים שאין ברירה. אמנון מעמיד
לרשותי שלושים סדרנים. תוך שעות מספר הכינונו כשלוש מאות מקומות לינה.
אחרי חצות מודיעים לנו שהחברים יגיעו רק בבוקר.
לספינה מתקרבת סירה של משטרת החופים היוגוסלבית. מפיהם נודע לנו
שהחברים ילוננו הלילה על הסלע. האניה — אבודה.

10 בנובמבר 450 נוסעים נוספים

במשך הבוקר מגיעות הסירות עם האנשים. הם מגיעים חסרי כל. ועוד ננסה
להציל קצת מטען, מזון, חומרים.
החדשים מתרכזים על הסיפון. ביום קשה יותר לסדר מקומות. נשכן אותם
בלילה.

הסירות נעות הלך וחזור. המשטרה היוגוסלבית מגישה עזרה.
450 נוסעים נוספים מערערים, כמובן, את המסגרת הארגונית. עלינו, איפוא,
להתחיל מחדש.
בערב נותרו על הסיפון עוד מאה איש. אחדים מהם מעדיפים להישאר על
הסיפון מאשר להצטופף במחסנים הלוחטים.
הערב אנו עוגנים שוב בנמל דייגים קטן. מי יודע את כל השמות של נמלי
דייג היוגוסלביים?

11 בנובמבר חידוש המלאי

מספקים לנו 120 טון פחם. אלף ככרות לחם כמעט טרי. היום אוכלים לחם
טרי.

12 בנובמבר ספליט

העגינה בספליט. גם כאן אנו נשארים מחוץ לנמל. ממלאים אספקה.

13 בנובמבר תחנה אחרונה

ספליט — זו תחנתנו האחרונה. מכאן נמשיך ללא חנייה.

14 בנובמבר קשר אחרון עם היבשה

בתאו של אמנון גיליתי עתונים. דייג יוגוסלבי מסכים לקחת מכתב. האם
יגיע לתעודתו?
אחרי הצהריים יצאנו לדרך. הים סוער ביותר. הכל סובלים ממחלת ים. מט-
רתנו הקרובה: מיצר אוטרנטו.

16 בנובמבר אסיפת ילדים ראשונה

שבת שנייה על סיפון אנייתנו.

בהתחלה הששתי מפני הפלגה בחורף. והנה באזור זה – החורף דומה לקיץ. תרמילים מתחיים פזורים על הסיפונים. מאווררים בגדי קיץ מעובשים לקרני השמש.

היום אסיפה ראשונה של ילדים. מארגני ההפלגה הירבו בילדים. הכוונה היא לראות מה תגובת הבריטים לשיירה הכוללת 1,200 ילדים, ומלבדם זקנים, נשים הרות, האם יתנו לכולנו להיכנס בזכות הילדים? או שמא יורידו לפחות את הילדים?

רובם של הילדים – מבתי יתומים ומבתי ילדים של התנועות החלוציות, הם טובים וממושמעים, טובים יותר מאשר רבים מהמבוגרים. האסיפה התחילה במיסדר על הסיפון העליון. הדגל הלאומי מועלה לראש התורן. התזמורת מנגנת "התקה". אני מספר למאזינים הצעירים על נסיעתנו. על הפקידנו ההתישבותיים בעתיד. מה משונה מלחמתנו: "צבא הילדים" נגד "צבא הוד מעלתו"...

בתום דברי משמיעה אגנס את "שיר העמק". היא נראית מבוגרת אבל היא בת 16 בלבד. מאחוריה עבר סוער של זמרת בקברט לחיילים גרמניים. כאן. בחברת הנוער היא שוב ילדה.

אנו מתקרבים לקורפו. ואמנון מתהלך מודאג, שתקן, מאופק. ניכר שהוא מסתיר משהו.

מחלת הים מוטטה את כל הסיפורים. גם הרבה סדרנים חלו. לאסיפות ראשי הקבוצות באים עתה רק מעטים. גם במחסן האוכל שקט יותר. המחלקים עומדים על משמרתם. אבל צריכת המזון ירדה. כי הרוב צם ומקיא. המצב הסיטרי הורע משעה לשעה. מי יתן ולא תפרוצנה מגיפות.

17 בנובמבר בחירות לקונגרס הציוני

מערכת העתון חלתה אף היא. רק שניים נשארו על משמרתם "התרבותית". אני מוסיף לרשום את יומן המפקדה ואילו י. שפירא (היום עובד בכיר במלב"ן). כותב את העתון (עתוננו יוצא לאור בכתביד).

עסקני המפלגות מקיימים ישיבה סוערת על אף הסערה. סדר היום: בחירות לקונגרס הציוני. בעצמנו "נדפים" שקלים ונערוך על הסיפון בחירות לקונגרס העתיד להתכנס בבאזל. אנחנו חלק מהטריטוריה של "המדינה בדרך". וברצוננו להשפיע על הקונגרס אשר יעסוק גם בבעיית הבעיות שלנו: מכסת העליה. אחרי הצהרים שוב פורצת סערה פראית, מלווה רוחות, ברקים ורעמים. הסיפון התרוקן. הים רותה כדוד. אנייתנו מטולטלת. דומה שאנו עומדים במקום. האם היא תחזיק מעמד? זו מחשבה נסתרת אשר אסור להעלותה על דל שפתיים. לאסיפת ראשי הקבוצות הופיעו היום בסך הכל המישה "גיבורים".

18 בנובמבר בים התיכון

הערב גילה לי אמנון את סוד דאגותיו ביממה האחרונה. עברנו אזור הקדוע

כשופע מוקשים שטים שנתרו מומן המלחמה. מפת המוקשים — אין לנו. לפנינו כבר עפו באויר ספינות ביניהן גם בריטיות. לנו היה מזל. רצה המקרה ויצאנו בשלום מהאזור. אנו נמצאים כבר במימי הים התיכון.

19 בנובמבר בדרך לכרתים

עברנו בסביבות ראש מאטאפאן...

פקודתו האחרונה של אמנון: מעתה ואילך אסור להיות חולה. לא כולם מסוגלים למלא אחרי פקודה זו. הסערה שככה.

הכל ישנים שינה עמוקה. מרגיעה. ואף אני בתוכם.

20 בנובמבר תכנון ההורדה החל

אנייתנו מפליגה לאורך כרתים. הקשר עם הארץ הדוק יותר ותכוף יותר. מחכים לנו שם.

ישיבות המפקדה שלנו מוקדשות עתה לתכנון ההורדה.

אמנון מנתח באוזנינו את האפשרויות השונות. עלינו לעסוק בהכנות למקרה האפשרות לעלות על החוף. מטעמים פסיכולוגיים נתעלם בינתיים מהאפשרות — הנראית ריאלית יותר — כי ניתפס על ידי הבריטים.

האנשים יאורגנו מחדש. לפי קבוצות הורדה. עלינו להרגילם למחשבה שזכות קדימה מגיעה לאנשים ולא לחפצים. את הקבוצות יש לגוון, לערבב גילים. נקים יחידה להסברה ותעמולה. היא תפעל בקרב המעפילים ותכשיר את הרוחות לקראת המאמץ והמאבק.

לאור האפשרות של התנגשות עם האנגלים, הטלנו על המהנדסים שבתוכנו, לתכנן ייצור נשק: חומר הגלם שברשותנו: קופסאות שימורים, פחם, דלק וקרשים.

21 בנובמבר חילופי משמרות

היום נפגוש בלב ים, בנקודה קבועה, סירה שנשלחה על ידי מטה המוסד. ראש הצוות, הפלמ"חניק המכונה פדרו יירד כאן. אסור שהוא יפול בידי הבריטים. עליו לחזור לבסיס כדי להשיט אניה חדשה. גם חלק מאנשי הצוות יוהלף. במי קומם יעבדו במחסן הפחם וליד הדוודים אנשים מקרב המעפילים שהוכשרו כמשך השבועיים לתפקידי עזר שונים.

ראובן יקבל על עצמו את האחזיות על הצוות ועל הניווט. מסרתי לפדרו מכתב לחברים. האם יגיע לתעודתו? האם קיבלו את מכתבי שנשלח מספליט? על איזו שולר (היום חבר קיבוץ "רשפים") ועלי הוטל להכין סיסמאות תעמולה. שמואל כ"ץ (היום הקאריקאטוריסט של "על המשמר") יכין קריקטורות מתאימות וציורי תעמולה. הלילה נארגן תרגיל לילה ראשון. נבדוק בו את הכושר הארגוני של הקבוצות.

יחידת התעמולה המיוחדת מתייחסת להפקידה ברצינות. הם שוקדים על הכנת חומר, ומגייסים מיטב כשרונם במלל ובצליל למען מלחמה פסיכולוגית נגד אדישות ובעד נכונות למאבק.

עם רדת הלילה החל התרגיל. לצלילי צופרי האזעקה, נתקבצו הקבוצות, כל אחת במקום שנקבע.

בסדר צבאי אני סוקר את הקבוצות, את המערך.
מעלינו פרושים שמים מכוכבים. מזג האוויר הוא של אביב והים שקט כמו
אגם.

טוב היה לערוך נסיעה כזו על אניה טובה, גדולה יותר וגם פחות נוסעים.
אבל אלה הן מחשבות אינטימיות, אפיקורסיות, היאות ליומן אבל אינן הולמות
איש מפקדה...

22 בנובמבר תרגילי הגנה

היום התייעצות על נוסח הסיסמאות. אחר כך — ישיבה עם הרופאים, על
תפקידם בתכנית ההורדה.
ההכנות לבשו צורה מעשית. בינתיים, בעלי המלאכה שלנו, בפיקוח המהנר
דסים, מכינים את הנשק "האופנסיבי", שלנו, פצצות מקופטאות פה, ממולאות
פחם, דלק, מוקשים פרימיטיביים, מקלות ואלות מסומרות לקרבות פנים אל פנים.
מרב טיפול בפרטי התכנית, אנו מתחילים להאמין בהגשמתה.
בלילה — תמרון לילה נוסף, לקול צופרי האזעקה, מתרכזות הקבוצות על
הסיפון. תרגיל הפוך הוא אזעקה וירידה מהירה למחסנים. התרגיל נחוץ למקרה
שמטוס הסיור של האויב, יגלה אותנו באופן פתאומי.
באסיפה מציגים בפני האנשים את ההמצאות ואת הפטנטים. האמונים יבוצעו
במסגרת קבוצות ההורדה.

23 בנובמבר תרגילי יום ולילה

הגענו לאזור שבין קפריסין לטורקיה. באופק מזדקרת פסגת "מוסה דאג".
נזכרתי בספרו של ורפל "ארבעים יום של מוסה דאג", השוהים לעשרים יום
של "תנועת המרי העברית".
אנו שקועים בישיבות על גבי ישיבות. נערמות בעיות ופרטי פרטים, הטעור
נים הכרעה. נערכות פגישות דיווח עם ראשי הקבוצות, ופגישה עם הרופאים
ואנשי העזרה הראשונה. עלינו להכין את השרות הרפואי שלנו למקרה של
התנגשות עם הבריטים.
צלמים שהוכשרו לכך, מכינים את הסרטים הדוקומנטריים שינציחו את
נסיעתנו.

היחידה לתעמולה מצליחה לרכו תשומת לבו של הקהל: התזמורת שלהם
משמיעה שירים פטריוטיים. אחר כך נוטל את רשות הדיבור איש "השומר
הצעיר", המדבר על ההכרח להיאבק על זכות הכניסה לארץ. בתום דבריו עולה
על הדוכן רב. יש זהות מופלאה בתוכן בין הרבי לבין הכופר.
שוב תרגיל אזעקה נגד מטוסים. הירידה למחסנים מתבצעת — במהירות
ובסדר מופתי. במקומות הציבוריים מתנוססים כבר כרוזת התעמולה. מלאכתו
של שמואל כץ.

בישיבת המפקדה מתברר כי לא כל החברים יוכלו לרדת בין הראשונים.
חלק יישאר לסוף. סיכוייהם ליפול לידי הבריטים — גדולים. כיצד ייקבע מי ומי
בנשאר? יהיה לנו עוד זמן לטפל בכך.
תרגיל הלילה מתחיל שעה לפני חצות ומסתיים אחרי חצות. אחר כך מתכנסת

המפקדה אצל אמנון. בתאו הוא מכבד אותנו במלפפונים חמוצים ובמיץ. זו סעודה מלכותית לפי המושגים שלנו.

כתום "הקומזיץ" נהנים על הסיפון מהאוויר הנהדר, מקסם הלילה, מיופיים של השמיים. מבלי לדבר הרבה, אנו חשים שימי הכרעה קרבים.

24 בנובמבר האויב מגלה אותנו

התעוררתי אחרי שש. את הסיפון כבר לא הכרתי. במשך הלילה פירקו הנגרים את המבנה העליון. מרחוק אנו דומים עכשיו לכל אניית משא.

נכנסנו לאזור המסוכן. זקיפים הניצבים על התורן סוקרים ללא הרף את השמים. בשעה 7.30 מתקרב מטוס חשוד. מיד מוכרז "עוצר". האנשים רותקו למחסנים. אין יוצא ואין בא. במקומות הציבוריים של הסיפון מתנוססות כרוזת היתוליות, אף הן פרי עבודתו של שמואל כץ: "היום מחלקים עוגות". "החל מהיום — אין עובדים. אל תפצירו! — הכל — בליווי ציורים מתאימים.

ולידן — ההכרזות הרציניות של היחידה לתעמולה.

הרבי שהלהיב אתמול את הקהל, התעלף במחסן המחניק. האלונקאים מעלים אותו לאויר. השאר, כלואים במחסנים, סובלים בשקט.

הים שקט היום. מזג האוויר נהדר. רק קופסה של K — Rations שטה לפעמים על פני הים. טרם התרגלנו לחום כזה בנובמבר.

"היום עשיתי חיים". באולם המכונות קיבלתי מים חמים, התרחצתי והתגלחתי. טוב להיות נקי.

הנגרים עסוקים הבוקר בפירוק בתי השימוש. מיעוט בתי השימוש יגרום סבל נוסף. אבל הסבל מתקרב לקיצו. עם התקרבותנו למטרה, עלינו להחזיר לספינה את צורתה המקורית. העין החדה של האנגלים יודעת להבחין בשינויים המגלים את מהות האניה.

השעה היא 9.50 בבוקר. שריקות האזעקה של הזקיפים פולחות פתאום את שקט הבוקר. המעטים המסתובבים בתפקיד, נסים בבהלה למחסנים. כעבור 30 שניות המטוס חג שנית מעל לספינה ומנמיך עד לגובה התרנים. נשארתי על הסיפון ואני מבחין יפה בטייס. המטוס מקיף אותנו ומתרום שוב. כעבור 5 דקות מופיע מטוס שני.

הסיפון הוא כמעט ריק. מספר מלחים קסן עסוק בעבודה השיגרתית. הרי אנו אניה משא. ואולם בבטנה מתענים ארבעת אלפים יהודים, שטופי זיעה. הם שוכבים מתוחים בנסותם לנחש את המתרחש בחוץ.

מטוס אחד מאותת לעברנו. מתי מפענח:

"מי אתם?"

תשובתו: "אנייתנו 'מרי', המפליגה תחת דגל פנמה.

על סיפוננו אלפיים טון מטען וצוות 16 איש".

"לאן?"

תשובתנו: לפורט סעיד.

האנגלי מתרחק.

היאמין לנו?

למטה. — שמחה.

מכחולו של שמואל נשאר טבול בקופסת הצבע. הסיסמה האנטי-בריטית שעליה עבד, נססקה באמצע. אין חשק לצייר. אבל מוכרחים להתפרק.

שמואל פותח בשיר המעפילים:

"שיירה של עולים ללא ארץ

למולדת אנו מפליגים".

לעולל ולטף

שערים פה נפתח

לצעיר ולזקן

אני פה חומת מגן".

בנסיבות אלו — זה ידווי קולקטיבי ולא שיר. הכל שרים מקרב הלב. המפקדה מתכנסת כרגיל בשעה שלוש אחרי הצהריים. ייתכן שהאנגלים כבר יודעים מי אנו. המטוסים עוקבים אחרינו ללא הפסקה.

ההחלטות שנתקבלו: לא נשנה את הכיוון. העוצר יימשך עד החשיכה. בערב נכבה את האורות ונשוט ללא אורות סימון. עם החשיכה נרשה לאנשים לצאת לסיפון ולשאוב אויר. מעטה הלילה יסתיר את סוד ספינת המשא — "מרי".

עם רדת החשיכה פולש ההמון לסיפונים. הנושא היחידי לזיכוחים: מטוסי הסיור. האם הם יודעים ש"מרי" היא ספינת מעפילים?

שכבתי עם חברי ומשפחתי על הסיפון העליון. טוב ליהנות ממשב הרוח הנהדר, הקריר והמרגיע.

מטוסים חגים מדי פעם בפעם מעלינו. אורותיהם הדולקים מדמים אותם לכוכבים נופלים.

שקענו בשיחה.

פתאום הופך החושך לאור יום מסנוור. זרקורים שהודלקו מכל הכיוונים חרי שפים לאורם את ההמון הממלא את הסיפונים. בקרבנו שטה משחתת אנגלית הנושאת את המספר "L-75"

על הסיפון פורצת בהלה. הסדרנים שורקים אזעקה. אינסטינקטיבית ממלאים האנשים אחרי ההוראות. ליד פתחי הכניסה — צפיפות איומה. הכל ממהרים לרדת. ברור כבר שכל נסיון של הסוואה הוא לשוא. הבריטים גילו אותנו. תוך רגעים ספורים ומשחתות בריטיות הקיפו אותנו מכל הצדדים.

מישהו פותח ב"התקה" ו"תחזקנה". השירה פורצת מגרונותיהם של 4.000 איש המבינים שמעתה ואילך הופכת הנסיעה למלחמה.

שעה רודפת שעה. המשחתות אינן עוזבות אותנו. זרקוריהם גדלקים ונכבים. מתי עומד על משמרתו. רק אחרי שעתיים של מתיהות מאותתת אניית הפיקוד, מאותתת ומודיעה על קריאה אלינו.

והרי האיתות בין "תנועת המרי העברית" ל-"L-75" כפי שגרשמה בפנקסי:

ש : "איזו אניה אתם".

ת : תנועת המרי העברית.

ש : לאן?

ת : לביתנו, לארץ-ישראל.

ש : בלי אורות סיפון אתם מהווים סכנה לאניות.

ת : הדינמו שלנו מקולקל. אנו עסוקים בחיקונו.

ש : יש לכם שמן חלק ?

ח : כן.

ש : יש לי הודעה ארוכה בשבילך. האם אתה מוכן לקבלה ?

ח : כן.

ברור שהאנגלים גילו אותנו. ואין שוב טעם להסתיר דברים ברורים. אני עומד לצדו של מתי ורושם את תוכן השיחה בשביל יומן המפקד ובשביל יומני הפרטי.

האנגלי מתחיל בהעברת הודעתו הארוכה. סעיף ראשון: "המברק דלהלן נשלח אליך מטעמים הומניטריים. אתה מתבקש להקדיש לו תשומת לב רצינית ביותר. אף אדם שעל סיפון ספינתי אינו רוצה ברע שלכם או של גוסעיקם. אבל אם תנסו לרדת בארץ־ישראל, מאסרכם בלתי נמנע. הנוסעים שלך יגורשו מן הארץ. באם תמשיך לפמגוסטה, יהיה זה לטובת כל האנשים. עליך לשקול ברצינות את התוצאות השליליות הצפויות מכל התנגשות בינינו.

סעיף שני:

האם דרושה למישהו מכם עזרה רפואית. בטרם משתנה מזג האוויר עד כדי אי־האפשרות לשגר סירה ?

סעיף שלישי:

"מה מספר הנוסעים שלכם, אנא ציין מין ולאום."

מתי מפענח בתוך החשיכה כל אות ואת. אני, ואחרים רושמים. יש לנו הרגשה ששיחה זו היא היסטוריה.

עורכים התייעצות קצרה במקום ואמנון מקריא את תשובתנו המשודרת באנגלית:

"אנו שוקלים הודעתכם עם כל נוסעינו."

השעות חולפות. אנו מוסיפים להתקדם כשאורותינו כבויים. מלווינו הבריטיים מזדנבים אחרינו.

השעה היא רבע אחרי חצות כאשר הבריטי מזמין תשומת לב להודעה נוספת:

"יש לי עבורך הודעה ארוכה. הנני פונה שוב להבנתך הטובה. אין שום סיכוי לספינה להגיע לתל־אביב. עם כניסתכם למים הטריטוריאליים, געלה על הסיפון ונאסור אתכם. אחר כך יאלצו נוסעיקם לעבור לספינות אחרות ולהיות מגורשים לקפריסין.

הסבל של נוסעיק הצפופים עשוי להסתיים מחר. באם תקח ישר את כיוון פמגו־סטה. אני חוזר, שכל נסיון להגיע לתל־אביב הוא חסר סיכוי כלשהו והוא רק יגרום סבל מיותר.

ה פ ס ק ה.

הפנסים שותקים.

אחרי ניסוח קצר של תשובתנו, הפנס מעביר:

"אנו באים ממחנות הסגר גרמניים באירופה. ואין בכוחנו להחליפם במחנות בריטיים.

האם אתה סבור שנסיעתנו היא נסיעת בילוי — Picnic trip ? ארבעת אלפים נשים, גברים וילדים שטים כאן בתנאים שקשה לתארם. האם מסוגל אתה

לתאר לעצמך את סבלן של הנשים, סבלן של היולדות שילדו ילדים על סיפונה של אניה זו?
האם אנו פרשעים או רוצחים? מדוע לעזאזל אתם רודפים אותנו כחיות טרף?
סיר, האם אתה מסוגל להעלות על הדעה שאדם חופשי יבחר מרצונו הטוב במחנה הסגר אפילו כשהוא בריטי.
לא סיר, נילחם למען זכותנו לחיות. נילחם על החוף, ברחובות ואף על סיפונה של אנייתנו.
גם אנו, מנסחי התשובה, נרגשים מהתשובה בנוסח צ'רצ'יל. אבל היא הולמת את מצבנו. התדבר היא ללבוותיהם של הבריטים שהתנסו בשעתו אף הם בכוח הטמון במלחמת יאוש?
"עצתנו נשארה ללא שינוי. מאבק עלול להוביל לשפיכת דמים. כל נסיון לעלות בצורה בלתי חוקית על החוף, רק יוסיף לסבלכם. הרושם האישי שלי הוא שנסיעה שקטה לקפריסין היא לטובת עניינכם.
לדעתי הפרטית, אנגליה נלחמת למען חרות העולם. ואין מקום להרגיו את דעת הקהל של אותה המדינה, שהוכיחה בעקביות שהיא ידידתכם הטובה.
בקשתי אליכם היא להימנע מכל פעולה הנוכעת מחימום-מוה של הנוסעים. רשמנו לפנינו את מחאתכם. אבל עלי להזהירכם כי כל התנגדות למאסר תהיה מאמץ שוא. מחוץ הגינות לנוסעך, עליך להבהיר להם זאת.
אבקשך לסדר אפשרות שאשמיע לנוסעך את אשר יש לי למסור להם".
בשעה 7 בבוקר העברנו הסכמתנו.
בשעה 7.20 הם מבקשים שיתוף פעולה בתמרון כדי להתקרב לספינתנו. המפקד הבריטי ישמיע דבריו מתוך רמקול.
המפקדה ענדה כל הלילה. הנוסעים העייפים נחים במחסנים.

25 בנובמבר מ"תנועת המרי" ל"כנסת ישראל"

L-75 התקרבה למרחק שני מטר מסיפוננו. דרך הרמקול משדר המפקד הבריטי את עצותיו, הפעם הוא מדבר לא למפקד האלמוני, אלא "לעם". הוא חוזר על עצמו "הידידותית" כי נצא ישר לפמגוסטה. הקהל מקשיב בדריכות. התשובה נשמעת מיד על ידי מקהלת הציבור, — היא בעלת מלה אחת המושמעת בקצב והאומרת את הכל:
פלטטין, פלטטין.

ההכרעה נפלה.
לא ניכנס להיסטוריה של ההעפלה בתור אניה שנכנעה לבריטים ויצאה מרצונה הטוב לקפריסין.

מדי פעם בפעם מתקרבות אלינו המשחתות, קצינים חרים את סיפוננו דרך משקפות. מלאים בציוד קרבי, חבושים כובעי פלדה לבנים, מודדים במבטים קפואים את גוש ההמון האפור. אנו מתקדמים ב־ full speed, 4 קשרים: המשחתות זוחלות בעקבותינו. באופק ניתן כבר להבחין בחוף הסורי. ניצלתי שעה פנויה כדי לסכם את מחברת המפקדה. אמנן ידאג למקום

בטוח כדי שהיומן לא יפול בידי האנגלים. ליומן שלי אדאג בעצמי. יום יבוא
והוא יזכיר לי — ואולי גם לאחרים — את הימים והשעות הסוערים.
75 — מתרחקת. במקומו מתקרבת 79 — L. שוב אותו המחזה. הבריטים
סוקרים את "האויב", ומתרחקים. האנשים מרותקים לעמדות. לא ניתן לאנגלים
להפתיע אותנו ולהשתלט על האניה.

התגלחתי היום. יש לדאוג לחיצוניות רפרזנטטיבית.
עכשיו אנו עוברים את טריפולי. מרחוק אפשר לראות כפרי דייגים, פרדי
סים, הרים קרחים. על הגלים שאריות של פירות-הדר, תפוחים ולימונים.
אנו שטים במרחק של עשרה מיל מהחוף.

בישיבה של אחרי הצהריים נפלו הכרעות גורליות. נמשיך לכיוון חיפה.
נתנגד בכוח לכל נסיון שלהם כאן ובחיפה לעלות על האניה.
מתי מקיים עתה קשר הדוק עם הארץ. לפני שעה קלה נתקבלה הוראה
להחליף את שם האניה. השם "הנרעת המרי" הוא פרובוקטיבי מדי. במפקדה
מתפתח ויכוח נוקב. אני מציע "הרצל". יש להנציח את שם חוזה הציונות באניית
המעפילים הגדולה ביותר.

מהארץ מציעים "כנסת ישראל".
השם לא נראה לנו. הוא אינו מדבר ללב. נודיע ברדיו על התנגדותנו.
מדוע צריך להחליף את השם? לדעת הגורמים המוסמכים השם הקודם
הוא פרובוקטיבי מדי. ואילו השם המוצע מסמל את מהותנו: כנסת ישראל.
אמנן מגלה לנו כי בארץ מתנהל משא ומתן קדחתני בקשר לעתידנו.
מכאן המתנינות שבאה לידי ביטוי גם בשינוי השם.
מן הארץ עומדים בתוקף על הצעתם: כנסת ישראל.
הצבעים נכנסים לפעולה. צובעים מחדש את השלטים בעברית ובאנגלית
ותולים אותם על דפנות האניה. מעתה ואילך אנו ספינת ההגנה "כנסת ישראל".
אנייתנו, גמד מוקף ענקים, ממשיכה בדרכה. משחתת אחת שטה כל הזמן
בינינו לבין החוף. הם חוששים מפני קרבתנו לחוף וחושדים שמא ננסה לעלות
במלוא הקיסור לחוף. הם רוצים אותנו בחיפה.
עברנו כבר את טריפולי. ביירות מצטיירת כגוש של אורות המסודרים טורים
טורים.

בתפקיד יישארו הלילה משמרות בלבד.
בשעה 2 אחרי חצות נשמעת אזעקה. אני אץ לסיפון. מודיעים לי שמעפיל
מהקבוצה ההונגרית, מורה לשחייה, קפץ הימה. ירדו ידע למסור שבכוונתו
להגיע בשחייה לחוף. הוא קשר לגופו תיק פלאסטי המכיל מנת ברזל של מים
ומזון. בכוונתו לשהות באזור עד אשר נתרחק. הסכנה לחייו היא גדולה. בידינו
אין עכשיו אפשרות לעשות למענו.

אנו מחליטים, אפוא, להודיע לאנגלים על הענין. חופי הארץ נמצאים במרחק
שלושים מילים ימיים. אין שום סיכוי שהמורה יחזיק מעמד.
מתי מאותת על התקרית לאניית הדגל. הזרקורים נדלקים שוב. פנסי אור
שלהם מטאטאים את פני הים. אחת משלוש המלוות, חוזרת על עקבותינו.
המעטים שאינם ישנים, עוקבים במתיחות אחרי החיפושים.

בשעה 4 מעבירים האנגלים הודעה קצרה: "המשחתת מודיעה שהאיש שלכם נמצא כבר בבית החולים של המשחתת. הוא בריא ושלם".
עכשיו אנו שקטים יותר, בירדענו שמורנו האמיץ נמשה מהמים.
עם שחר אנו מכחיגים בחופי הארץ. באופק מזדקרים הרי הגליל והכרמל.
המטרה קרבה הולכת, אבל להגיע לא נגיע אליה. משום כך מהולה שירתנו בעצב.
מסביבנו שורצות משהתות, סירות סיור של משמר החופים. ומעלינו — מטוסים.
יום חדש התחיל. הפסדנו, אבל לא ניכנע.

26 בנובמבר הקרב המר

בישיבה מיוחדת שכונסה מודיע אמנון שבשמנו הוגש בארץ, לבית הדין העליון, צוו "הביאס קורפוס". פרקליט הסוכנות ד"ר ברנרד ג'וזף קיבל באלחוט את רשימת הנוסעים. הוא יאשים את הממשלה הבריטית בשלילת החופש ללא כל זכות, של 4000 פליטי השואה.

החלטנו להמשיך לחיפה במלוא הקיטור. בהתאם להוראות החדשות מן הארץ לא נתנגד לעלייתם על הסיפון של האנגלים, במים הטריטוריאליים. התנגדותנו בכל האמצעים תתחיל רק כאשר ינסו להעביר אותנו לספינות הגירוש שלהם.
אמנם אני כבר צרוד עד שבקושי אני עוד שומע את עצמי. אבל מוכרחים להסביר את הענין לקהל, להרגיע את הרוטנים הטוענים שרומו, לצאת נגד הת-בוסנים השוללים כל נסיון של התנגדות, אשר אינם רואים את הערך והמשמעות הפוליטית הטמונה במאבקם של 4000 מעפילים.

נכנסנו למים הטריטוריאליים. עד כה העיקוב היה בלתי חוקי. מעתה ואילך החוק הוא לצידם. המשחתות מתקרבות לדפנות האניה מרחק של סנטימטרים בלבד, כאילו היו רוצות לההניקה.

מולנו, על סיפון המשחתות, ניצבים חיילים חסונים ובריאים, מלהיצי, מזויינים באלות, לובשי חגורות הצלה. רבים מהם — מזוקנים. מולם — צבא של 4042 אזרחים, מהם 2100 זקנים, מבוגרים וצעירים, 1487 נשים, 455 ילדים בתוכם עשרה תינוקות שנולדו בזמן המסע, בבגדים בלויים ומרופטים שמוה חדש לא טעמו טעם של אוכל חם, מלוכלכים, עם עיניים אדומות מחוסר שינה.

בצעדים זריזים קופצים המלחים על הסיפון ותופסים עמדות אסטרטגיות. השליחים החליפו בגדים התערבבו בתוך ההמון. אסור בתכלית האיסור לזהותם. אפילו נשים פיקטיביות קיבלו, כדי שיידמו בכל למעפילים שלווים, בעלי משפחות.

בשם המעפילים ינחלו את המשא ומתן שני רופאים, העונדים על הזרוע את סמל "הצלב האדום".

דרכו הראשונה של מפקד הפולשים היא לתא הקשר.
חיפה מצטיירת לנגד עינינו. על הגגות המזוינים, ידים המנפנפות לעבר הספינה הקטנה הרעועה, המוקפת משחתות גדולות.
בגמל, בקרבנותנו, בית הקברות של צי המעפילים. שמות הספינות ידועים

לנו מתוך קריאה בעתונות. בהשוואה אתם, "כנסת ישראל" היא "קווין מרי". בקרוב תתפוס גם היא את מקומה בבית קברות זה...
הבריטים קושרים את הספינה לרציף ויורדים. משמאלנו עוגנת Heywood הידועה כעוסקת בהעברת מעפילים לקפריסין.
על הרציף, חיילים ואזרחים. מולנו עוגנת אניה גבוהה, עמוסת חיילים. האם גם נציגי הסוכנות בסביבה? אין זמן להתרגש על הצורה כיצד מקבלת הארץ את בניה אחרי נסיעה של 24 יום אליה.
הכל מתנהל בקצב. רק הגענו לרציף, וקול מתוך רמקול כבר מהדהד ומזמין אותנו, בעברית, להתכונן להעברה. זהו האות.
מטר של קופסאות שימורים כבדות, פצצים, קרשים, ברזלים, יורד על ראשם של השוטרים והחיילים הנמצאים בסביבה.
שלושת החיילים הגברתניים שנשארו על הסיפון, מושלכים הימה אחרי שהורידו להם את כובעים והתגורות. חבריהם ממהרים למשות אותם מהמים.
קרב ההתנגדות החל.
פתאום פולחת יריה את האויר.

ברליה בנו של הרבי מנדבורנה (אביו מתגורר עתה בכנייברק) לבוש קפוטת שחורה, ראשו מגולח ופיאות ארוכות היורדות על לחיו, נופל מיד מתבוטס בדמו. עד אשר הספיקו האלונקאים להתקרב אליו, הוא כבר נפתח את גשמתו.
טרטור מכונות היריה נמשך. האלונקאים מתרוצצים ומגישים עזרה ראשונה לפצועים.

טרם התאוששנו מהלם היריות, הנה יורד כבר מטר חדש והפעם של פצצות גז מדמיע. פצצה אחרי פצצה. האויר מחניק, תוך מנוסה בהולה מנסה כל אחד לחפש מחסה מפני המחנק. מסכות אין לנו. האנגלים, חבושי קסדות ומסכות גאז, מנצלים את הבהלה. קופצים על הסיפון כשהם מרביצים באלותיהם על ימין ועל שמאל.

מספר הפצועים טרם ברור. מה שברור הוא שהאנגלים פתחו באש, מעל לאניה סמוכה, גבוהה משלנו, ללא כל אזהרה. נשקנו מתבטא בקופסאות סרדיינים, קרשים, מקלות, ואילו הם נלחמים בנו ברובים, מקלעים ופצצות גאז. צוידתי בעוד מועד בסרט של הצלב האדום המאפשר לי לעבור בין עמדות הזקיפים.

אני מחפש את אמי הזקנה ואת אשתי. אבל זקיף בריטי גבוה, שידיו מגור אלות בדם, עוצר אותי. הפצרותי אינן מועילות.
בסופו של הדבר, אני ממשיך בדרכי.

על הסיפון עלו עתונאים. אמנון עכשיו מעפיל אף הוא, משוחח עם כתב שרשרת העוגן שלנו מגואלת בדם. מספרים שעליה נפל ההרוג השני שלנו. מתהלכת שמרעה שגם בשורותיהם הרונים ופצועים.
בינתיים האנגלים כבר החלו בהורדת הנוסעים והעברתם. הם פועלים לפי קו ההתנגדות הקלה ביותר. קל יותר להתחיל בוקנים התשושים. אחריהם הם תופסים נשים, אמהות עם תינוקות, ילדים. סדר אין. לא איכפת להם שהם מפרידים

בין משפחות. הם מורידים כל מי שנופל בידיהם. אלה שנמלטו בינתיים מידיהם חזרו למחסנים, אבל בתוכם המחנק הוא גדול עוד יותר. ספינת גירוש אחת כבר מתרחקת מהרציף, הסיפונים מתרוקנים לאט-לאט. נשאר עליהם הנשק שלנו, קופסאות סרדינים, קרשים, בגדים, תרמילים, כתמי דם.

כמסוכם, בין האחרונים מגיע גם תורי. אינני יודע היכן אשתי וידידי שאהם הייתי כל הדרך.

גפירים ערבים, בעלי פרצופים מטומטמים, חבושי קולבאקים גבוהים, תפסו עמדות על הסיפון. הם מרכזים את שרידי הנוסעים בשטח צר. עוד הספקתי להחליף זוג מכנסיים במקום הזוג שנקרע. ואני נפרד מ"כנסת ישראל". אין זמן להתרגש למראה האניה שהיתה לנו בית במשך חודש תמים. אני כבר על הרציף. צועד בין חומה של חיילים בריטיים בחגור מלא, המלווים את הסוד שלנו במבט רווי שנאה.

עברתי את החיפוש. נשק לא מצאו. משום מה השאירו בידי את מחברותי. עברנו את מכלאת ה-D.D.T. וכבר הגענו לספינת הגירוש. קצרה הדרך בארץ-ישראל בין "כנסת ישראל" לבין Empire Rival בסה"כ כ-200 מטר. את אדמת הארץ שאותה הכרתי בצורת הביטון של רציף הגירוש של חיפה, לא נשקתי.

ואני כבר במעלה המדרגות של Empire Rival. קצין בריטי מקבל את פני ותוחב לידי חבילת ביסקוויטים. צלחת ובנוסף לכך מכה בכת רובהו. במחסן אני מגלה גם את אמי. האנשים רובצים על הרצפות, חיוורים, עייפים, מלוכלכים, מיואשים. רבים נרדמו אחר ימי המתיחות. עוד מסע של עולים נסתיים. אנו כלואים במחסנים. בפתח, זקיפים. טרטור המנועים מגלה שהתרחקנו. המטרה היא קפריסין.

לפני שעות התקרבו לחיפה. עכשיו אנו מתרחקים. מאבקנו יזכה בוודאי לכמה כותרות בעתונים. עד אשר מאורעות אחרים ישכיחו אפיוזדה זו. אבל מליבותיהם של ארבעת האלפים האלמונים שלקחו חלק במסע "כנסת ישראל", הוא לא יישכח כה מהר.

27 בנובמבר שביתת רעב

הכרונו שביתת רעב על ספינת הגירוש. הדרך היחידה המותרת היא לבית השימוש. גם בדרך זו מלווים אותך שני "טומים". עברתי לרגע את הסיפון. דרך גדרי התיל אני רואה חוף, בתים צהורים. האם אנו קרבים לקפריסין? אהד מאנשי הפל"ים שיצא לתור את הסיפון, מסביר שאנו שטים לאורך חוף השרון. האנגלים ממתינים כנראה לפסק הדין של בית המשפט העליון. בינתיים נערוך "שיט חופים".

את האוכל החלטנו להחזיר. אספנו את הצלחות. זרקנו להם בפנים את חי כילות הביסקוויטים. על הקירות מופיעות כתבות וקאריקאטורות: בוויץ — היטלר. עלה כבר בידינו לבוא במגע עם המחסן השני. הרוב שומר על הוראת השביתה. כמוכן שנמצאים גם בעלי-אופי חלש, אשר שולחים ילדיהם לגנוב כמה ביסקוויטים, גם עבורם.

במרק שהועמד לחלוקה, לא נגענו.
במחסן שלנו רובצים 500 איש, חסרי אוגים. מדי פעם בפעם פותחים בשיחה
חלושה או משמיעים באזני ה"טומי" את הסיסמה — "פלסטיין".
כך מתחילה השנאה בין עמים.
הייתי מעריצם בשנות המלחמה. אבל כאשר הם מתגלים לפניך כפי שהכרתי
אותם במסענו זה, אין זה מפליא שאתה מתחיל לשנוא. גם מעיניהם מודקדק
זלזול, בוז, שנאה, כלפי אותו העם המשונה הנלחם נגדם כפי שנלחם.
על הקיר כתבה, כעין קריאה שנרשמה על ידי אנשי "כ"ג" שעברו אף הם
כאן בדרכם לקפריסין. "חלוצים, תשאו בגאון הסבל והצרות".

28 בנובמבר אוטונומיה פנימית

עלינו לסיים היום בכבוד את השביתה. אחרת היא עלולה להתחסל מעצמה.
האנשים לא יוכלו להחזיק מעמד הרבה זמן בלי אוכל, אחרי כל מה שעבר
עליהם.

האנגלים הירשו לילדים לעלות על הסיפון. הם משחקים, רוקדים בין גדרות
תיל ומכלאות. ילדים הם בבית בכל מקום.

עברנו ליד הרצליה. באזור זה נמצא הקיבוץ שלי. משפחת ק. השבה בוודאי
על בנה שהוא חבר הקיבוץ שבסביבה ואשר בוודאי אינו מעלה אפילו על הדעת
שהוריו עוברים בקרבחו.

כתוצאה מפניות בלתי פוסקות לצאת לבתי שימוש, פרצנו למעשה את
ההסגר. אנו מסתובבים על הסיפון הלך ושוב, יוצאים ממחסן אחד וחוזרים למחסן
שני. עלה בידינו לרכו במחסן אחד את אנשי המפקדה הנמצאים על הסיפון. ויש
שוב לאלף המעפילים הנהגה מוסמכת.

בהתאם לסיכום הומנתי שיחה אצל מפקד האניה.

תביעותינו הן:

- הסרת המשמרות;
- חופש תנועה על פני כל השטח;
- פיקוח שלנו על המטבח;
- מסירת הניהול הפנימי והאחריות למעפילים, לידינו.

עם קבלת תנאים אלה, תיפסק השביתה.

בשעות אחרי הצהריים מלוח אותנו משמר בריטי לחדר המפקד.

מולנו יושב קצין גבוה, רזה ובעל שפם עבה. קבלת הפנים שופעת אדיבות.

שקוע בכורסתו הוא מעיין בהצעותינו, ומשווה אותן להצעותיו.

בעל פה הוא מוסיף תנאים משלו: אסור שעל הסיפון יימצאו בבת אחת יותר

מ-50 איש. עלינו להתחייב לא לנצל "לרעה" את היתרונות הנובעים מחופש הי-

תנועה המוגבל שלנו.

תמורת קבלת תנאיו, הוא מתחייב להסיר את המשמרות, להכניס למטבח

משגיח שיקפיד על הכשרות, לבקש ידיעות על בני המשפחות המופרדות.

המשא ומתן הראשון בינינו לבין נציג בריטניה הגדולה, מסתיים בהסכם.

אחרי קביעת הסיידורים הארגוניים, פורצים האנשים לסיפון, ושואפים בצמ-

און אויר צה... הילדים נהנים מהמשטר החדש. גננת מבין הנוסעים כבר מטפלת

בהם. בין גדרות התיל כבר פועל גן ילדים למעשה. הבריטים השומרים עכשיו על מרחק, עוקבים בענין אחרי החכורה המשונה.

לחופש התנועה שלנו יש גם ערך נוסף: אנשי הפליים יעשו בלילה נסיון להסתלק ולהגיע לחוף. על תכנית זו יודעים רק מעטים...

בפגישה מיוחדת שנערכה אחרי הצהריים בנינו לבין המפקד קבלנו את התשובות הסופיות לשאלותינו:

א. המפקד אינו יכול להשיב לנו מה פשר סיוורנו לאורך חופי הארץ. הוא סבור שבסופו של הדבר נפליג לקפריסין. אבל הוא עוד מחכה לפקודות.

ב. ביקשנו לקבל הסברים על התנהגותם כלפינו, מדוע סוגרים אותנו בר מכלאות? מה הפשע שלנו? מדוע לא מכבדים את זכויותינו בתור גולים פוליטיים?

תשובתו היא מתחמקת.

ג. מחינו על הצפיפות.

אמנם נסענו באניה צפופה. אבל ידענו שסבלנו יגיע לקיצו וכי נגיע לארצנו. עכשיו מצפה לנו מחנה חדש. הצפיפות היא חבלה בבריאותנו. גילינו כינים ואנו חוששים מפני טיפוס.

כנראה שתאיור זה השאיר רושם על המייג'ור הבריטי. הוא מודיע שישלח לנו מייד ד.ד.ס. הוא מוכן להוציא את החולים וידאג לרחיצה ונקיון.

ד. הוא מסכים שאת המזון נחלק בעצמנו.

ה. קשה היה להסביר למייג'ור את כללי הכשרות. אחרי שהסברנו מה שר הסברנו, הוא מודיע שיגיש Corned Beef מהמלאי אשר במחסנו. הודעה זו מחייבת שיעור נוסף בדיני הכשרות. לנושא זה עוד נחזור.

אנו תובעים מזון מיוחד לנשים הרות וילדים: פירות, מזון הכולל ויטאמינים. מציעים לו שיזמין בחיפה.

ו. מחינו בפניו על התנהגות החיילים ומעשי אלימות.

המייג'ור מבטיח שמעשים כאלה לא יישנו.

ז. באשר למגע בין חלקי משפחות מופרדות, הוא מסכים שנכין את רשימות אנשינו. את הרשימות הוא יחליף עם שאר אניות הגירוש.

ח. הוא מבטיח לברר עם רופאו את תביעתנו שבבית החולים של האניה יועסקו הרופאים שלנו.

מדי יום ביומו בשעה קבועה, ניפגש אתו לשיחה. אני מודיע לו חגיגות: "אמנם אין לנו עכשיו מגע עם העולם החיצון, אבל יום יבוא ונספר מה היתה התנהגותם של שלטונות הוד מעלתו כלפי פליטי מחנות השמדה".

המייג'ור משתדל להפיג את המתחות, והוא מעלה הצעות נוספות:

* לרשותנו יועמדו בגדים מציד האניה.

* הוא יאפשר לנו לקבל לרשותנו כל אותם הדברים שלנו שנמצאים על הסיפון.

אנו מעוניינים לדעת את המתרחש. עליו לספק לנו עתונים ולאפשר לנו להאזין ל"ב.ב.סי".

תחילה מסרב המייג'ור. לאור הפצרותינו, הוא מבטיח לשקול את התביעה.

הנושא העיקרי בפגישתנו עם המייג'ור של "אמפייר ריבל" הוא דיני כר שרות. בסופו של הדבר הוא מסכים להיפגש בנידון עם הרב שטיין. בפגישתנו הנוספת אנו מעלים תביעות חדשות: אנו וקוקים לספרים, משחת שיניים, סיגריות, עתונים, סבון, "אפשר להזמין כל זה בחיפה" — אני מוסיף. אנו מסבירים שההסתובבות במקום מעצבנת. זכותנו לדעת היכן אנו נמצאים. "לדעתי תועברו לקפריסין. אבל אני עוד ממתין להוראות", מסביר המייג'ור. אחרי הצהריים, הגברנו את המהירות. החוף מיטשש יותר ויותר. הכיוון הוא צפון-מערב דהיינו קפריסין. דבר אחד משמח: אמנן כבר נעלם. הוא בוודאי כבר בחיפה.

כיוון שהגירוש לקפריסין התחיל, מסתיים בזה שיתוף הפעולה הזמני עם הבריטים. החלטנו להודיע על כך למפקד, בכתב, בחצות. הפגישה בינינו נקבעה לשעה 10 בערב. המייג'ור נכנס באיחור, מצוחצח ומסודר. הוא חושב שהבאנו לו את את הרשימות המבוקשות. הנני מקריא לו בעברית, את מכתבנו שבו אנו מוחים על גירושנו למחנות הסגר בריטיים. הגברת ד"ר רינצ'ר ז"ל המשמשת לנו מתרגמת, מקריאה את הנוסח באנגלית.

לשמע המלה British Concentration Camps מתאדם המייג'ור ומר-חה על הביטוי. הנני מסביר לו שמקום בו מרכזים יהודים נגד רצונם, על ידי בריטים, הוא מחנה ריכוז בריטי.

המייג'ור מודה לנו על שיתוף הפעולה הקצר ומביע צער על ששכחנו מהר מה שעשתה בריטניה הגדולה למעננו. אני משיב לו שלא נשכח את בלפור, וינגייט, ודג'ווד, צ'רצ'יל: אבל אנו שונאים כל אלה המתנכלים עתה לחירותנו. הממשלה היא העם.

אני: הממשלות חולפות. לפעמים הן אינן מייצגות את הרצון האמיתי של העם.

בסיום אנו עוזבים את הנושאים הפוליטיים ומברכים אותו אישית לשלום. לפני היציאה אנו מודיעים לו שנסרב לקבל את ארוחת הבוקר. אגב השיחה הוא מגלה שהוא היה עם הצבא הבריטי בדונקירק.

אני מסיים את השיחה ואומר: מסע זה זהו הדונקירק שלנו. וכפי שאתם תורתם לחוף אירופה, כך יבוא יום וגם אנחנו נחזור למולדתנו. הסדרנים שלנו מפנים את הסיפון. בחצות עוזב הסדרן האחרון את משמרתו ומשאירו ריק. אנשינו נמצאים שוב בשני מחסנים. להפתעתנו, הבריטים אינם חוזרים למשמרתם.

זה מחוזה של רצון טוב, לפני הסיום העגום.

ברור לכולנו, שנתנגד בכוח לנסיגתם להורידנו. קצין מצוות האניה מודיע לנו באמצעותו של הרב שטיין שכאם נגלה התנגדות, יאלץ להשתמש שוב בגאון מדמיע.

בשעה 4 מעירים אותנו. הייל דובר גרמנית מבקש אותנו להיות מוכנים לירידה בשעה 5.

מבעד לערפל אנו מבחינים מרחוק בפמגוסטה. ספינתנו שטה במרחק של מספר מילים מהחוף. אבל אנו רואים כבר יפה טורים של מאות האהלים המשתרעים לאורך החוף. על החול הצהוב. זהו המחנה שבו נחכה — מי יודע כמה זמן ליום עלייתנו.

על האניה הקדמית החלה ההורדה. חוף פמגוסטה הוא רדוד. משום כך נשארות המשחתות בלב ים. ההעברה מבוצעת בדוברות המעבירות את הנוסעים לחוף.

בשעה 9 מזמין אותנו שוב המייג'ור, ומבקש שנקבל עלינו בתורה את האחריות. משתמע מהצעתו שלחוף לא נרד עדיין. לא היום ואולי אף לא מהר. הצעתו מתקבלת בתנאי שיעביר לנו ידיעות על משפחותינו. עם זאת אנו מסבירים לו שאחריותנו תפוג ברגע שינסה להורידנו. אז תשובתנו תהיה — התנגדות פאסיבית.

לשאלתו של המייג'ור, הנני מסביר לו שאנו עכשיו לוחמים ללא נשק. נשקנו היחידי זהו הגוף שלנו. נילחם בידיים ריקות ונתנגד להורדה בכל כוחותינו הפיסיים. אני מסב תשומת לבו להצהרת אחד מקציניו שהודיע שישחמש בגאזים. לשמע המלה "גאזים" נוצצות עיניו מכעס. "גאזים"? הוא שואל מתוך התרששות בלתי מעושה.

כן "גאז מדמיע", אני משיב.

המייג'ור מבטיח לבדוק את הענין. הוא לא יפעיל גאזים מדמיעים נגדנו. לדבריו, יש בידו אמצעים אחרים.

הוא חוזר על בקשתו כי נסתפק במחאה וכי נרד בשקט.

אלא שעמדתנו נשארת ללא שינוי.

בינתיים נמשכת ההורדה משאר שתי האניות. דוברת עמוסה אנשים מגיעה מדי פעם בפעם לחוף.

בחוף יורד גשם שוטף החודר למחסנים והמגביר את הלכלוך הסבל בתנאים אלה אנו מבלים לילה נוסף. כשלאזנינו מגיע ההד העמום של פצצות עומק, המתפוצצות ללא הרף ליד האניה, כהגנה נגד מעשי חבלה מבחוק.

1 בדצמבר קאראולוס — קפריסין

גילינו את הקצין שאיים בשימוש בגאזים. המייג'ור מבטיח לתבוע אותו לבירור. את האוכל החזרנו היום.

קצין האפסנאות מתנצל בפנינו. "אני יודע כי תפקידי הוא מלוכלך.

A dirty job אבל פקודה זו פקודה. אני מקווה רק שאני עושה זאת בפעם האחרונה".

שבוע עבר מאז שנתפסנו. הענין נמשך יותר משציפינו.

נקמתנו האחרונה: בחורינו סידרו בובה עם שמפו של היטלר. שם הבובה:

"בווין". כן רושמים כרזות על קיר המחסן.

וכאשר באים להוציאנו, דרושים עבור כל אחד מאתנו שני חיילים. אנו מ-

שתרעים על הרצפה. בכוחותינו האחרונים אנו מתנגדים להורדה. אבל החיילים

הבריאים, הרעננים, משתלטים אחד אחד על האנשים המלוכלכים, הרעבים, הי-
חלופים. בחורינו נישאים ממש על ידי החיילים עד לדוברת הפלישה הקשורה ל-
מדרגות.

על המדרגות יורדת קבוצת הילדים. אחדים מהם לבושים תחתונים או גופיה
בלבד. כגדים מהאנגלים הם סירבו לקבל.

בראשם צועד מדריכם. ידיו של הילד הראשון מחזיקות בדגל הקבוצה.
הדגל מלוכלך ובלוי. אבל הוא עבר את כל הגלגולים, ולא אבד.

החבורה צועדת בנאוה. הם שרים. ה"טומים" שליד המדרגה העליונה והתי-
חתונה מסתכלים בעינים תהות ל"אויב" שהוכנע. בעיני הפלדה שלהם, נוצצת
דמעה, נוצצת גם בעיני כל אחד מאתנו הרואים את המצעד האחרון של יחידת
הילדים. ואולי זה יותר מצעד נצחון מאשר מצעד של כניעה.

בפמגוסטה אנו עוברים גהל מסובך של רישום, ניקוי בדי.די.טי. מאות
חיילים שגויסו למבצע, עובדים במרץ. שיירות של 15 איש, כל מכונית מלווה
ארבעה חיילים, מוזיינים ברובים ומקלעים.

מכעד לברזנטים אי-אפשר לראות את הדרך. אבל אחרי הודש של ריח
הים אנו מרגישים שוב את ריח היבשה, ריחות חדשים, של תפוזים ורשוש
של עלים.

לשערי קאראולוס אנו מגיעים מאוחר בלילה.

נצטרך, איפוא, להתחיל הכל מחדש. הטומי המטפל בי, מנסה לפתוח בשי-
חה. אנחה כבדה בוקעת מגרונו כשהוא שואל: "מתי זה יסתיים? אנו עובדים
כבר 48 שעות ללא הרף".

אני רוצה "לנחם" אותו, ואני משיב לו: "אתי לא תסיים עדיין. אנחנו היינו
4000. אבל בדרך כבר נמצא משלוח כפול משלנו".

"טומי" משמיע קללה עסיסית נגד היהודים.

הוא מעביר אותי לידיו של "טומי" אחר. עם היד על הרובה, מלווי צועד
לידי, מבלי להחליף מלה. אורות חזקים נוסלים על שני הטורים של גדרי התייל.
אורות מסנוורים בוקעים ממגדלי השמירה. שאון, צעקות, שירה, בוקעים
מבעד ללילה.

הגעתי לשער המחנה "שלי":

מעבר לשער, פוגשים אותי ידידים משכבר, ותיקי המחנה. אנו מתחבקים.
טוב לפגוש ידידים במקום חדש זה.

צמוס שלוש שמיות, הנני צועד לעבר אהל הודי, המצטייר לאור הירח
כפטריה ענקית.

אחרי מסע של חודש, במקום לארץ-ישראל, הגעתי לקפריסין.

מאות פעמים שרנו בדרך את "שיר העליה". אינני יודע מי מחברו ומי מ-
לחינו, כשבילנו זה היה שיר, שהביע במשך כל המסע את רחשי לבנו.

ברגע זה, כאשר השער נסגר מאחרי, מהדהד באזני הבית האחרון:

שיירה, אל בכי ואל צער!

הישען על זרועי, סב זקן

גם לזה שסגר את השער

יום יבוא של נקם ושילם. השער נסגר מאחורי.

ועתה, יחכו 4042 מעפילי "כנסת ישראל", ליום יבוא...

אחרית דבר

יומן זה מתפרסם כפי שנכתב: ללא תיקונים ריטוראקטיביים, ללא „רימונט“. הוא משקף מצבים עובדתיים ואי־פה אי־שם גם מצבים נפשיים. אילו כתבתי אותו היום, הייתי כותב אותו אולי אחרת. הנהגה זו מבוססת על 33 שנה שהצטברו בינתיים...

נדירות הן ההודמנויות בחיי אדם, כאשר אתה מודע לכך שנקלעת לסיטואציה היסטורית חד־פעמית, שאתה חלק ממאורע בלתי שיגרתי שיירשם בתולדות עמך. מאורע שיעסיק במשך מספר ימים את העולם, יעשה כותרות וישפיע על ההתפתחות.

או לא ידעתי להעריך נכונה את האירוע על ערכו ומשמעותו. הדחף לכתיבת היומן בא בשל הרצון — בתוקף תפקידי כמזכיר של „כנסת ישראל“ — לרשום את פרטי המסע כפי שהצטייר בעיני, עבור מפקדת ההגנה. ואכן טופס אחד היה בכחינת „יומן האניה“. אינני יודע אם הוא ניצל והועבר לתעדונו, בתוך התחמו ובהחזר שנשתרר על האניה לאחר תפיסתה ע"י האנגלים. יומני האישי הוא בבחינת העתק נוסף עובדי. כך נותר בכתובים משהו מהטעם האוטנטי של אותם הימים ואותם הלילות.

יומן זה הוא במידה רבה היומן של אנשי „הנוער הציוני“ של תנועה זו בכללה. בשנות המלחמה ולאחריה, היתה תנועת „הנוער הציוני“ נוכחת בכל המעמדים וההיסטוריים של התקופה. ההמונים שהתלכדו אל דגל התנועה נטלו חלק בכל מבצעי עליה ב' הבריחה. כך גם „כנסת ישראל“.

מבחינה ארגונית ומבצעית היתה „כנסת ישראל“ מבצע קשה ומסוכן יותר מאשר „אקסדזס“ וזאת מן הטבות הבאות:

- א. האנשים רוכזו במדינות תחת משטר קומוניסטי.
- ב. התפלגה היתה ממדינה קומוניסטית.
- ג. חסר היה כל ה„הינטרלאנד“ מסוג ריכוזי העקורים במחנות שארית הפליטה בגרמניה.
- ד. המבצע כולו התנהל תחת מעטה של סודיות מחלטת. זה היה לא כל כך לפי רצונם של מארגני העליה, אלא בשל תביעת השלטונות היוגוסלביים, לכן „כנסת ישראל“ לא הפכה לסנסציה עולמית כמו „אקסדזס“. במסע זה חסרו האלמנטים המדיניים, המאבק העולמי, הדרמה של החזרת האניה לנמל היציאה, שהפכו את „אקסדזס“ לסמל לדורות במאבקנו על פריצת שערי הארץ.

קשה לי לקבוע במדויק את מספר חברי „הנוער הציוני“ במסע זה, אבל הם היו רבים.

מהתנועה ההונגרית זכור לי הריכוז שנקרא קיבוץ „תקות־העם“ והיו שם גם קבוצות נוספות, ביניהן קבוצות ילדים, נוער, וקבוצת יתומים אשר שמותיהן אינן זכורות לי כיום.

מזמניה באה קבוצת „במאבק“ גרעין „מבטחים“ (פטרשט), קבוצת עליית הנוער „חושלי עתידות“ ועוד קבוצות וגרעינים אשר שמותיהם נשמטו מזכרוני. גם מזמניה, וגם מהונגריה באו מבוגרים תחת שמות תנועותיים שונים, כגון:

אנשי "דור-חדש", "ציונים כלליים", "החלוץ הכלל-ציוני" ו"בעלי-מלאכה".
ביוגוסלביה היה המפגש הבינתרונותי הראשון והוא נמשך אח"כ במסגרות
ארגוניות, "אד-הוק" בימי המסע ובמחנות קפריסין. במרוצת הזמן נוצרה קירבה
ושיתוף פעולה, אף כי המחיצות לא הוסרו. ואל נולול במחיצות השפה אשר
הפרידו בין יוצאי רומניה והונגריה.

טרגדיה תנועתית מיוחדת במינה היה המאבק על הנצחת שמו של אבא
ברדיצ'ב ו"ל במסע רב-תלאות זה.

היינו קנאים. ביקשנו שתהיה אניה שתנציח את זכרו של אבא ו"ל כפי
שאניות מעפילים הנציתו את זכרם של צנחנים אחרים שנפלו בפעולה, כגון:
אנציו סירני ו"ל, חנה סנש ו"ל, חביבה רייק ו"ל.

את המשא ומתן בנדון התחלנו עוד בכוקרסט עם משה אברבוך (אגמי)
ושייקה דן. הם הבטיחו לנו חגיגת שהאניה הקטנה, "אגיה אנסטייה" המכונה
"הקדושה" תיקרא, "אבא". אינני יודע אם הם היו מוסמכים להבטיח זאת, ואם
נעשו צעדים כלשהם למימוש ההבטחה. ביוגוסלביה הורנו על פנייתנו. בזמן
ההפלגה יצאו מנמל באקאר שתי האניות, או נאמר לנו ששמה של האניה הגדולה
היא, "תנועת המרי העברי" ובהיותי על האניה הכרתי על כך באוני המעפילים.
באשר לאניה הקטנה השתמשנו אנהנו בשם, "אבא"; ביקשנו מחברינו שעל
האניה, רובם יוצאי התנועה ההונגרית, שישתמשו בשם זה ויפיצוהו ברבים. אם
שם היתה הכרזה פורמלית על הסיפון, כפי שארע על, "תנועת המרי העברי"
שהמירה את שמה ל, "כנסת-ישראל", זאת לא אדע.

אחד המפקדים של, "אבא" היה בובי ורש, (כיום אליעזר ערמון) או איש
הפל"ים, הניך התנועה, קשור לקבוצת, "במאבק" ולזכרו האישי של אבא ברדיצ'ב
ו"ל.

ברם, גם מאמץ הנצחה זה נכשל, כאשר האניה ירדה למצולות. כיצד היא
נרשמה בארכיוני ההגנה? האם טבעה האניה, "אבא ברדיצ'ב" או, "הקדושה",
שם הכינוי של האניה בצופן?

חברי, "הנוער-הציוני" מילאו תפקידים קונסטרוקטיביים בשתי האניות. ברל
שיבר ו"ל היה האחראי על האספקה, ולא היה זה מעשה קל לחלק יום-יום על
שטח צר כל כך מגות אוכל ל-50 ראשי קבוצות שהיו מצדם אחראים לחלוקתן
לארבעת אלפים המנות.

חברינו היו פעילים בכל תחומי החיים. הם היו ראשי קבוצות, סדרנים,
עוזרי מלחים, רופאים, מורים, אני זוהר מלהוכיר שמות, כדי שלא להיכשל
בשכחת חברים הראויים לכך שמעשיהם לא יטושטשו.
על מסכת התנועה בהעפלה, בבריחה, במחנות איטליה, גרמניה, בעליה ב'
וג' נכתב מעט מאד או כמעט ולא כלום.

לא היו בתוכנו מספיק מושכי עט כדי להנציח את זכרונותיהם כשהם עוד
טריים. ואף הסרו הבמות שימריצו את הכתיבה. בינתיים עשו השנים את שלהן
והאירועים הגדולים מטושטשים בערפלי השכחה.

בצורה זו או אחרת עברו חברים רבים, למאות ולאלפים את מסע ההעפלה
חוויות רבות שחוויותיהם דומות לאלה שנרשמו ביומני זה.

יהא יומן זה ציון לאלם של כל אלה אשר לא באו עד היום לידי ביטוי.
יצחק ארצי

מרס 1979